

Prof. dr hab. Marek Wasilewski
Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu
Recenzja pracy doktorskiej mgr. Tomasza Lazara na Wydziale Malarstwa i Nowych
Mediów Akademii Sztuki w Szczecinie

Poznań 18.03.2019

Ocena dorobku artystycznego

Tomasz Lazar urodził się w 1985 roku w Szczecinie. Studiował na Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym w Szczecinie. Ukończył także Europejską Akademię Fotografii w Warszawie. Jest członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików.

Brał udział w następujących wystawach

-
- 2006: "Janów Podlaski 2006", wystawa indywidualna, Szczecin
 - 2008: "Widok z okna – Portret", wystawa zbiorowa poplenerowa Fotoklubu Zamek, Gryfice
 - 2008: "Proste Zadania", wystawa zbiorowa Fotoklubu Zamek, Szczecin
 - 2008: "Barwy Pomorza", wystawa zbiorowa Fotoklubu Zamek, Szczecin
 - 2009: "Momenty", wystawa indywidualna, Szczecin
 - 2011: "Linia brzegowa", wystawa indywidualna, Galeria Obok ZPAF, Warszawa

Uzyskał następujące nagrody i wyróżnienia:

- 2006: wyróżnienie za debiut w międzynarodowym konkursie diaporam "Zachodniopomorskie Spotkania z Diaporamą"
- 2007: wyróżnienie na konkursie fotograficznym "Portret", Koło
- 2007: wyróżnienie w konkursie "Taniec – energia ciała i wyobraźni", Lublin

- 2007: II miejsce w konkursie "Zachodniopomorski Konkurs Fotograficzny", Dębno
- 2007: I miejsce w ogólnopolskim konkursie diaporam Multidiaprama, Szczecin
- 2007: I miejsce w konkursie międzynarodowym "Zestaw", Świdnica
- 2008: medal Fotoklubu Zamek w "Zachodniopomorskich Spotkaniach z Diaporamą" za diaporamę "Lekcja baletu", Szczecin
- 2008: II miejsce w krajowym konkursie prasowym BZWBKPRESS PHOTO w kategorii przyroda, Warszawa
- 2009: III miejsce w konkursie międzynarodowym "Discovery Europe" w kategorii "Moje odkrycie – Polska", Warszawa
- 2009: I miejsce w konkursie międzynarodowym "Discovery Europe" w kategorii "Moje odkrycie – Polska", Warszawa
- 2009: wyróżnienie w konkursie "Dolina Kreatywna" organizowanym przez TVP, Warszawa
- 2009: 8x Honorable Mention w ogólnoświatowym konkursie "International Photography Award", Los Angeles
- 2009: finał w ogólnoświatowym konkursie "Sony World Photography Award" w kategorii architektura, Cannes
- 2012: II Nagroda "World Press Photo" w kategorii Ludzie i Wydarzenia za zdjęcie uczestniczki protestów Okupuj Wall Street
- 2013: I miejsce w Hearst 8x10

Doświadczenie twórcze magistra Tomasza Lazara przekracza wymagania stawiane zazwyczaj kandydatom do stopnia doktorskiego. Artysta posiada poważny dorobek a świadczy o tym długa lista nagród krajowych i międzynarodowych. Jego zdjęcia publikowane były w najważniejszych magazynach informacyjnych i czasopismach takich jak: New York Times, Newsweek International, Sunday Times Magazine, New Yorker czy Los Angeles Times. Jest określany nie tyle jako typowy fotograf prasowy ale jako fotograf uliczny i eseista. Należy w związku z tym pamiętać, że ważnym kontekstem dla twórczości

doktoranta są strony gazet i magazynów i w ten sposób dociera on do swoich widzów. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że jest on w swojej dziedzinie uznanym profesjonalistą, który wykonuje swój zawód z pasją i poszukuje w nim dla siebie ciągle nowych wyzwań.

Ocena pracy doktorskiej

Tomasz Lazar podejmuje w swojej pracy doktorskiej kilka interesujących, ważnych i historycznie ugruntowanych dla współczesnej kultury wizualnej wątków. Po pierwsze, w rozprawie teoretycznej przedstawia zagadnienie fotografii i jej klasycznej estetycznej tradycji, w której najważniejsze są pojęcia *punctum* i *decydującego momentu* wprowadzone do teorii fotografii odpowiednio przez Rolanda Barthesa i Henri Cartiera Bressona. Fotografie czarno białe, gruboziarniste kompozycje chwytające ulotność codziennego życia, to melancholijne obrazy odsyłające nas podobnie jak czyni to autor w rozprawie doktorskiej do klasyki gatunku do takich twórców jak Cartier Bresson, Brassai, Weege czy Jan Koudelka. Innym ważnym aspektem tym razem praktycznej pracy Lazara jest zwrócenie uwagi na globalną uniwersalizację estetycznego doświadczenia fotografii. Zafascynowany egzotyką i odmiennością kulturową Dalekiego Wschodu w swoim dzienniku fotograficznym wskazuje moim zdaniem, że w istocie dziennik taki mógłby być zrealizowany w Berlinie, Paryżu, Los Angeles albo w Shanghaju. Nocne życie wielkich metropolii stało się częścią tego samego świata, bardzo podobnej kultury materialnej, wysokich budynków biurowych, klubów nocnych, chaotycznego życia ulicy. A jednak wybór Tokio nie jest przypadkiem. To przejaw charakterystycznej dla kultury Zachodu fascynacji Orientem. To niezwykle szerokie zagadnienie, którego początki sięgają w naszej kulturze wojen toczonych między Grekami i Persami. Wschód stał się antytezą Zachodu. Relacja ta przechodzi swoje najróżniejsze fazy, od negacji po fascynację. Mody estetyczne i intelektualne importowały do europejskiej przestrzeni kulturowej japońską grafikę, która wywarła ogromny wpływ na postimpresjonistów i kulturę modernizmu, buddyzm, szkoły walki...

Orient jest jednocześnie przerażający jako podważenie indywidualistycznej ukształtowanej przez chrześcijaństwo zachodniej filozofii i fascynujący jako świat głębi i duchowej tajemnicy, nieznanych kodeksów postępowania, odmiennych struktur lojalności społecznych. To przeświadczenie, że mamy do czynienia ze zjawiskiem, którego nigdy do końca nie poznamy i nie zrozumiemy. Tak samo jest z drugiej strony. Zachód stanowi przedmiot fascynacji i inspiracji dla ludzi Orientu. Praca Tomasza Lazara wpisuje się w historię tej relacji i pokazuje w istocie konwergencję obu światów, które zaczynają podobnie jak na jednej z prezentowanych fotografii przenikać się i nakładać gęstymi warstwami wzajemnych odbić tak, że przyjdzie moment, kiedy trudno będzie odróżnić jeden świat od drugiego.

Tytuł pracy „Dziennik Gajjina. Notatki z podróży po nocnym życiu w Tokio” odwołuje się do kondycji turysty, podróżnika. Turystyka to wynalazek kultury Zachodu, odzwierciedla nasz konsumpcyjny stosunek do świata, który traktujemy nie jako miejsce do życia ale jako niewyczerpane źródło zasobów do bogacenia się i równie niewyczerpany atrakcyjny zasób przeżyć i obrazów służących naszej rozrywce. Ten stosunek do świata Zachód za pośrednictwem globalnego kapitalizmu i charakterystycznych dla niego stylów życia przeszczepił na inne kultury, stąd miliony azjatyckich turystów z aparatami fotograficznymi w błyskawicznym tempie zaludniły wszystkie egzotyczne miejsca naszej planety. Turysta, podróżnik, chłonie wzrokiem otaczający go świat, chce się nasycić obrazami, których nie widział, nie doświadczył wcześniej. Jednocześnie turysta ten nie tylko wskazuje na geograficzne miejsce podróży ale także określa precyzyjnie jej specyfikę, jej celem jest nocne życie miasta. Tomasz Lazar pisze, że przemierzył po ulicach Tokio około 800 kilometrów. Ten fakt zmienia go z podróżnika w flaneura, którego Charles Baudelaire opisał na stronach klasycznej książki *Malarz życia nowoczesnego*. Turysta odwiedza określone miejsca w celu zobaczenia ich i skonsumowania w formie atrakcji turystycznej, flaneur jest miejskim włóczęgą, spaceruje bez celu określonego inaczej niż wtopienie się w życie miasta. Nicholas Mirzoeff w książce *Jak zobaczyć świat* pisze, że blisko mu zarówno do „dandysa” jak i do „gapia” a także do „spacerowicza bez celu”, że nowoczesne miasto stworzyło mu przestrzeń do przechadzania się i obserwowania. Baudelaire nazywa go „księciem, który

wszędzie zachowuje incognito”, mężczyzna, który zdobywa władzę dzięki patrzeniu i nie byciu widzianym przez innych. Mirzoef zwraca uwagę na to, że flaneur ucieleśnia praktykę, która zostanie określona jako męskie spojrzenie. Tomasz Lazar wpisuje się w tradycję niewidocznego przechodnia, który zachowując anonimowość syci oko otaczającym go światem.

Jego cykl fotografii żywi się światłem, świat mroku wykrawany jest dla niej dzięki sztucznemu oświetleniu ulicznych lamp lub dzięki brutalnej eksplozji fotonów wyzwolonych przez lampę błyskową. Fotografia nocna ukazuje jak pisze autor pracy doktorskiej świat surrealny, nierzeczywisty, płaski i jednocześnie trójwymiarowy, być może w istocie, nie ukazuje świata w ogóle lecz jest tylko projekcją naszego subiektywnego wyobrażenia o nim i bardziej wskazuje na to jakie są nasze pragnienia i fantazje niż na obiektywne ukazanie rzeczywistości. Fotograf, postać dzisiaj archetypowa opisana w kulturze przez takie dzieła filmowe jak na przykład Powiększenie, Okno na podwórze, czy Pod ostrzałem, zabiera nas w podróż po świecie swojej fantazji o nocnym życiu jednej z najważniejszych metropolii w Azji. Kartki z jego dziennika to uchwycone przypadkowo chwile, które nie mają ze sobą żadnego związku przyczynowo skutkowego poza tym, że znalazły się na drodze ciekawskiego turysty. Każda z prezentowanych fotografii jest osobną historią, mini esejem wizualnym, w którym każdy szczegół jest ważny i wypełniony znaczeniami.

Nocne fotografie Lazara świadomie operują bardzo ograniczonym wachlarzem czerni i bieli prawie pozbawionym tonowania i szarości. Szarość na tych zdjęciach wydaje się być tylko rozrzedzona czernią. Mocno spolaryzowana powierzchnia obrazu fotograficznego przypomina techniki graficzne takie jak na przykład sitodruk, co przy naturalistycznym obrazowaniu wprowadza paradoksalnie poczucie odrealnienia. Jednocześnie tak zbudowane fotografie pozwalają na bardzo mocne uwypuklenie roli szczegółu, wzoru tapety na ścianie, pasków na koszuli przechodnia, wrąbków na zniszczonych podeszwach crocsów śpiącego na dziecinnej zjeżdżalni człowieka. Zdjęcia podzielone są kompozycyjnie na pionowe i poziome. W obrębie samych zdjęć także widzimy bardzo wyraźne podziały dynamizujące przedstawiane sceny. Układy płytek chodnikowych, linie światła albo piony dynamicznie

fotografowanego budynku mieszkalnego zestawionego z bardzo podobnymi sześcianami, które wypełniają lokalny cmentarz. Na jednym ze zdjęć widzimy odbicie w którym przez rozświetlone przejście przechodzi kobieta z dzieckiem. Wygląda to jak portal do innej rzeczywistości. Wizja fotografii w ujęciu Lazara jest wizją romantyczną, ekspresyjną i emocjonalną. Autor wierzy w to, że czas takiej fotografii nie przeminął, że nadmiar obrazów zalewających media społecznościowe i światowe agencje prasowe, które pojawiają się ilościami przekraczających miliardy dziennie, które analizowane są już nie pojedynczo ale jako chmury informacyjne przekazujące dane o zmianach nastrojów opinii publicznej nie unieważniają indywidualnego spojrzenia fotografa. Odnoszę wrażenie, że subiektywizm wizji Tomasza Lazara mógłby mieć większy wymiar krytyczny wobec samego medium jak i wobec przemian zachodzących w świecie, które wielu współczesnych fotografów doskonale wychwytuje. Fotografie Lazara są bez wątpienia wysokiej klasy dziełami o walorach estetycznych i technicznych, mam nadzieję, że w jego rozwoju twórczym po okresie czerpania nieklamanej przyjemności z atrakcyjności obrazu przyjdzie też czas na trudną weryfikację intelektualną tego co kryje się w wielu warstwach pod ich powierzchnią. Przedstawiona rozprawa pisemna jest esejem, w którym autor odkrywa swoje twórcze inspiracje. Autor oprócz przedstawienia swoich twórczych preferencji, które układają się w historyczny rys wybranego nurtu fotografii nie uzasadnia głębiej swoich artystycznych fascynacji. Rozprawie mimo przywołania przykładów z historii fotografii brakuje szerszego spojrzenia teoretycznego popartego lekturą teoretyków i filozofów fotografii, teorii obrazu i współczesnej kultury wizualnej, których długiej listy nie będę tutaj przedstawiał.

Konkluzja

Po wnikliwym zapoznaniu się z dorobkiem oraz pracą doktorską magistra Tomasza Lazara stwierdzam, że zarówno przedstawiona praca teoretyczna jak i twórcza, mimo poczynionych powyżej zastrzeżeń, spełniają warunki określone w *Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* i stanowią oryginalne dzieło artystyczne.

W związku z tym wnioskuję do Rady Wydziału Malarstwa Akademii Sztuki w Szczecinie o nadanie panu magistrowi Tomaszowi Lazarowi stopnia doktora w dziedzinie - sztuki plastyczne, w dyscyplinie artystycznej – sztuki piękne.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'T. Lazar', is centered within a light gray rectangular box.